

מעגל הגיד התקוותי

מאת ברטולט ברכט • בימוי נועם שמואל
נוסח עברי ופזמונים אלי ביז'אווי

מעגל הגיר הקווקזי

מאת	ברטולט ברכט
נוסח עברי ופזמונים	אלי ביז'אווי
בימוי	נועם שמואל
מוסיקה	טל בלכרוביץ'
תפאורה	מיכאל קרמנקו
תלבושת	אביה בש
תנועה	טל קון
תאורה	נדב ברנע
הדרכת ציור בחול	שלי בן נון
הדרכת טקסט	ענת זמש ריגל
הדרכת הפעלת בובה	גילי בית הלחמי
עיצוב סאונד	אריאל מוקמל
עוזרת במאי	רותי גפן

נגנים:	צ'לו
מאיה בליזצמן	כינורות, ויולות
נועם חיימוביץ'	חצוצרה
יובל שפירא	פסנתר ומחשב
טל בלכרוביץ'	מנהלות הצגה
לין וולרוז	שירן מעוז

הצגה ראשונה: 7.12.2025 אולם רובינא
משך ההצגה: שעתיים וארבעים דקות,
כולל הפסקה

השתתפות:

גרופה	ג'זי ריגל
אצדק, המושל	נורמן עיסא
סימון	תומר מחלוף
אשת המושל	מאיה מעוז
הנסיך השמן, הארכידוכס הנמלט, סוחר, זקן	ליאור זהר
השליש, אח של גרושה	ישי בן משה
המספר, פרש, חייל	אלכס קרול
מספרת, חדרנית, איכרה	אושרת אינגדשט
מספרת, סוחרת, אורחת בחתונה, קול התינוק	אילי עלמני
טבחית, סוחרת, החמות	מיכל אטלס
הסמל	עודד לאופולד
שאובה השוטר, חייל, נזיר	שחר רז
אומנת, גיסה, אורחת בחתונה, זקנה	מאיה מדג'ר
רופא, אדריכל, חוואי, חייל, עורך דין	ניר זליחובסקי
רופא, אדריכל, מוכר חלב, סוחר, עורך דין	איתי טרנרודר
ילד	עמית גלבע / ג'ימי מנדיל

צילום סטילס גל רוזנמן . צילום ועריכת פוסטר משה נחומביץ'
עיצוב סטודיו דפנה זילברשטיין . עריכת תוכנייה דור ורטהיימר

ההצגה הופקה בתמיכתם האדיבה של דיתה ואלכס לנדסברג | תודה נתונה לבעלי הזכויות
בטקסטים ששולבו בתוכנייה: ארכיון ומוזיאון לתיאטרון ע"ש ישראל גור, ירושלים

המחזה

ברכת כתב את מעגל הגיר הקווקזי ב-1944, עת התגורר בארה"ב. המחזה תורגם על ידי אריק בנטלי לאנגלית והועלה לראשונה בהפקת סטודנטים במינסוטה ב-1948. מקורות ההשראה של ברכת היו מעגל הגיר, מחזה מאת המחזאי הסיני בן המאה הארבע-עשרה לי צ'יאנפו, כמו גם העיבוד למחזה של צ'יאנפו שכתב ב-1924 הסופר והמחזאי הגרמני אלפרד הנשקה (הידוע בכינויו קלבונד). הבכורה של מעגל הגיר הקווקזי בהפקה של תיאטרון הברלינר אנסמבל, שנוסד על ידי ברכת והלנה וייגל, התקיימה ב-7 באוקטובר 1954 בברלין.

בימים סוערים של הפיכה אלימה ועקובה מדם, בעלי השררה נמלטים ומותירים מאחור תינוק חסר ישע - בנו של המושל שהודח. גרושה, נערת המטבח הפשוטה, מוצאת את התינוק ובמעשה חסד אמיץ, מחליטה להצילו ולהימלט למקום מבטחים. כשרוחות המלחמה שוככות, מוצאת את עצמה גרושה טובת הלב במלחמה חדשה כאשר אשת המושל שבה ודורשת לקבל בחזרה את בנה. גרושה והאם נקראות להופיע בפני השופט אצדק שיפסוק למי שייך הילד - לזו שנתנה לו חיים, או לזו שהצילה אותם?

אחכה לך

צא לשדה שקמלים בו פרחו, צא לשדה
צא לשדה שאדום גם בסתיו.
לשדה שממנו יש מי שלא שב.
לך לשלום אהובי. אל הקרב.

לך ותחזור, אחכה לך,
וכשתחזור, אהיה שם
אחכה לך תחת העץ הפורח,
אחכה לך תחת העץ הקירח,
אחכה עד שובו של אחרון השבים
וגם אז אחכה שתשוב, אהובי.
וביום שתשוב, אחכה לך,
וכשתחזור - אהיה שם.
אם בפתח ביתי לא תראה מגפיים,
ולא ראש של אחר על הכר לצדי,
אם שפתיי עוד חפות מנשיקה הן עדיין
מחכות לשובך, לידך בידי,
כשתחזור, אם תחזור תוכל אז לומר:
הכל כמו שהיה, שהיה ונשאר.

תומר מחלוף, ג'וי ריגר

אמנות הציור בחול התפתחה ברחבי העולם כאמנות מסורתית ופולחנית. בין המסורות המזוהות עם אמנות זו ניתן למנות את מסורת הציור בחול בנְוֶזָטו, מדינת איים קטנה בדרום-מערב האוקיינוס השקט, ואת האמנות המסורתית ביפן הנקראית בונסקי. מסורות של ציור בחול התקיימו גם בהודו ובקרב העמים הילידים באמריקה ובאוסטרליה. בסוף שנות השישים של המאה העשרים, הביאו יצירותיה של קרולין לייף את אמנות הציור בחול לקהל הרחב בתרבות המערבית. בשנים הבאות התפתחה אמנות זו כאמנות מופע. בעקבות הפעילות של אמנים כגון קסניה סימונובה צברה אמנות הציור בחול כמופע פופולריות ברחבי העולם. מופע אמנות הציור בחול ייחודית בהפיכת תהליך היצירה למופע. זוהי אמנות חיה, אשר בדומה לתיאטרון, נוצרת על הבמה כל פעם מחדש.

הציור בחול כאמצעי נימתי

במרביית ההפקות של המחזה אינו נכלל בהצגה. סיפור המסגרת כולל מאבק על שטח ושליטה באדמה. על פי הגרסה המלאה של המחזה, הצגת מעגל הגיר הקווקזי מועלית לשם המחשת הטענה לגבי הזכות של מעבדי האדמה לבעלות על הקרקע. בהקשר הפואטי, אמנות הציור בחול הולמת את התפיסה הברכטיאנית שכוללת את העיקרון לפיו הקהל צריך להיות חשוף לתהליך היצירה.

במהלך ההצגה השימוש באמנות הציור בחול מתפתח. הציורים ממלאים פונקציה אסתטית, משלימים את התפאורה, משקפים ומעצימים משמעויות. האמנות משתלבת באמצעים אמנותיים נוספים (מוסיקה, תפאורה ותאורה) ולקראת הסיום ממלא החול את התפקיד של הגיר שבאמצעותו מצויר המעגל.

שלי בן-נון

שלי בן-נון, מחלוצות אמנות הציור בחול בישראל, יצרה את הציורים ששולבו בהפקת מעגל הקיר הקווקזי ולימדה את השחקנים ליצור אותם על הבמה. השילוב של אמנות הציור בחול בהפקה מסמן שלב נוסף בהתפתחות אמנות זו. זאת הפעם הראשונה בישראל ובעולם כולו שמשלבים ציור בחול בהפקה בסדר גודל של תיאטרון לאומי. נעשו דברים בעבר, בקנה מידה קטן יותר, אבל מעולם לא באופן כל כך משמעותי, ובמיוחד שהשחקנים בעצמם מציירים את התמונות.

הקשר בין אמנות הציור בחול למעגל הגיר הקווקזי, אשר הוביל לבחירה לשלב אמנות זו בהצגה, בא לידי ביטוי בשני מישורים: תמאטי ופואטי (תוכני וצורני). בהקשר התמאטי, אמנות הציור בחול מרפררת לסיפור המסגרת של המחזה כפי שמועבר בפרולוג, אשר

אילי עלמני, עמית גלבע, אושרת אינגדשט

כי מסתכלים עליך שם
מן הארמון, צופים עליך
מכל חלון, עיני שונאריך;

היה שלום, בשר ודם
אתה כבר לא מורם מעם,
מהר גדול, איגרה רמא
עמוק לבור באדמה.

אוויר פסגות, שכרון גבהים
בסוף גם הגדולים נופלים.
רמים רמים הם נישאים
על צווארים כפופים כפופים
הולכים, דורכים ומועכים
בכוח שלטונם בוטחים
באלימות שזמן כה רב
שרתה אותם אבל עכשיו...

היה שלום מנהיג חזק,
פניך אפורים כשק
”בגב זקוף, בראש מורם!”

**ככה אז, ככה שם, ככה כאן וכל מקום:
הכרכרה מתהפכת ואיתה היא מושכת
את בהמות המשא המיוזעות אל התהום.**

על דמותה של גרושה בתיאטרון הישראלי

זהרירה חריפאי

(התיאטרון העירוני חיפה, 1962):
”גרושה היא קומבינאציה של משהו רוחני עם משהו עממי וארצי. יש בה תמימות גדולה מאוד, צדק גולמי ובסיסי ונסיון חיים גדול. היום אנחנו מתגעגעים לאנשים כמוה”.

ג'יטה מונטה

(תיאטרון הקאמרי, 1983):
”לגבי גרושה, איני חושבת שהיא נבונה. גרושה היא בחורה צעירה, משרתת בארמון, בעלת לב טוב ותמימות שאינה תלויה בגילה. גרושה היא מסוג הטיפוסים התמימים שחושבים שגם האחרים הם תמימים. היא הולכת בעקבות ליבה ומסתבכת. יחד עם זאת גם אינני חושבת שהיא דמות טראגית. להיפך – היא יצור מלא שמחת חיים”.

יונה אליאן

(תיאטרון הבימה, 1987):
”הטרידו אותי מספר שאלות עקרוניות: מדוע דווקא גרושה נבחרת לגיבורת המחזה? שהרי גרושה היא נערת מטבח פשוטה. פשוטה? שאלתי את עצמי – הרי היא אצילית כל כך. היא דמות נדירה ומורכבת. מחד – כנועה ויודעת לקבל מרות ומאידך – נלחמת כמו נמרה”.

מתוך ראיונות שקיימה עדית גלעד-פורת עם השחקניות, ופורסמו בכתב העת במה 111 (1988), עמודים 55, 58

ג'וי ריגר

(תיאטרון הבימה, 2025):
”גרושה היא אור. כביכול היא נערת מטבח פשוטה ותמימה. הולכת לאן שאומרים לה. בן אדם שהוא כן. אין סיבוך, אין מחשבה, אין תכוכום. רק אור, לב וכנות. אדם שאומר כן להכל כי הלב הוא המצפן. הלב אוהב, הלב רוצה את האיש, את השמחה, את התינוק עם האף המתוק, עם הלחיים והידיים השמנמנות והחיוך הגדול שמאיר. היא מכירה את האור הזה. הוא בתוכה. היא מאמינה שהוא ינצח למרות הכל, למרות המלחמה, למרות החיילים. יש לה מצפן. הלב שלה והתינוק. היא מפסיקה להגיד כן כשרוצים לקחת ממנה את האור שלה. היא לא מוכנה לעולם שהיא לא מכירה, לעולם שהוא חשוך, מפחיד וקר. אז יוצאת ממנה חיה שגם אני כשחקנית מגלה כל פעם מחדש בסצינת המשפט. אי אפשר לתכנן את זה, את האמוציות והנחישות, זה משהו שקורה רק על הבמה. וזה אתגר. אבל כשזה קורה – הרגע הזה של הקסם, של החיבור, אז אני מבינה את האישה המופלאה הזו. אני מאושרת לשחק אותה ולהיות היא כי הייתי רוצה להיות כמוה ביום יום שלי. פשוטה, כנה, אוהבת, חמה ומוארת. היא גם מצחיקה ושטותניקית וכאילו 'לא חכמה', אבל הכי חכמה שאני מכירה. לחיות אותה על הבמה זו מתנה עבורי”.

הפקות קודמות של מעגל הגיר הקווקזי בישראל

תיאטרון חיפה
 בימוי: יוסף מילוא
 תרגום: נתן זך **1992**

תיאטרון הספריה
 בימוי: עידו ריקלין
 תרגום: נתן זך **1997**

תיאטרון הבימה
 בימוי: אילן רונן
 תרגום: רבקה משולח **1999**

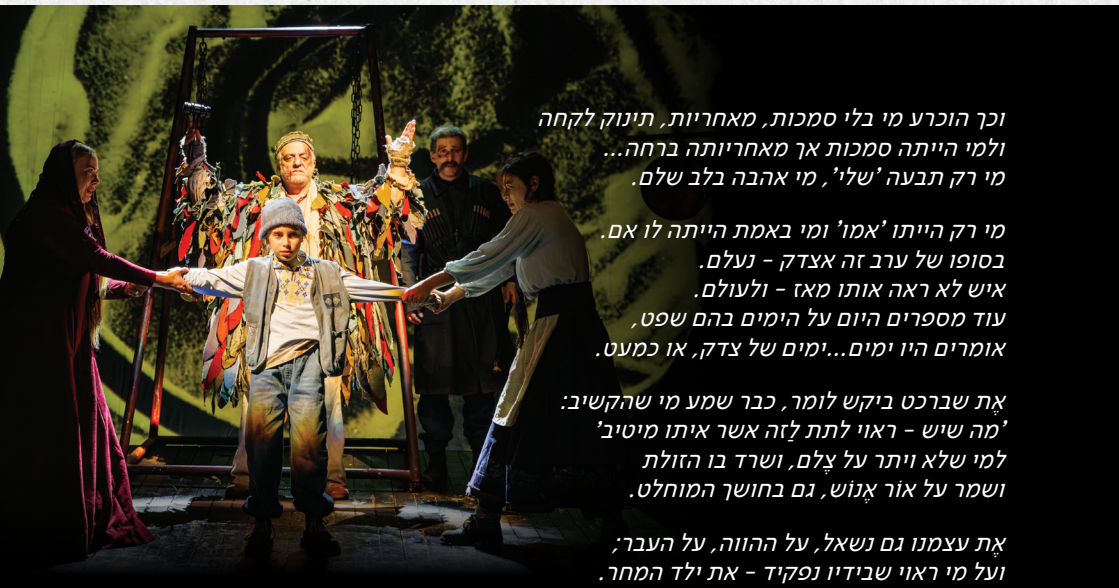
תיאטרון הקאמרי
 בימוי: אודי בן-משה
 תרגום: רבקה משולח **2010**

הלהקה הדרמתית של חולתא
 בימוי: נאוה שאן
 תרגום: תל-צור **1956**

התיאטרון העירוני חיפה
 בימוי: יוסף מילוא
 תרגום: נתן זך **1962**

תיאטרון הקאמרי
 בימוי: יוהאן טאוב
 תרגום: נתן זך **1983**

תיאטרון הבימה
 בימוי: עמרי ניצן
 תרגום: נתן זך **1987**

וכך הוכרע מי בלי סמכות, מאחריות, תינוק לקחה
 ולמי הייתה סמכות אך מאחריותה ברחה...
 מי רק תבעה 'שלי', מי אהבה בלב שלם.

מי רק הייתו 'אמו' ומי באמת הייתה לו אם.
 בסופו של ערב זה אצדק - נעלם.
 איש לא ראה אותו מאז - ולעולם.
 עוד מספרים היום על הימים בהם שפט,
 אומרים היו ימים...ימים של צדק, או כמעט.

את שברכט ביקש לומר, כבר שמע מי שהקשיב:
 'מה שיש - ראוי לתת לזה אשר איתו מוטיב'
 למי שלא ויתר על צלם, ושרד בו הזולת
 ושמר על אור אָנוּש, גם בחושך המוחלט.

את עצמנו גם נשאל, על ההווה, על העבר;
 ועל מי ראוי שבידיו נפקיד - את ילד המחר.